

Rafael Barradas, artista i literari, nascut a l'Uruguai, va ser veí de L'Hospitalet entre els anys 1926 i 1928. Va viure al carrer de Josep Maria de Sagarra, al barri Centre, on convocava els seus amics artistes a participar en tertúlies sobre art i literatura. Per tal motiu, figures tan conegudes com Federico García Lorca o Salvador Dalí van visitar la nostra ciutat.

Barradas va ser una persona molt propera als infants. Això ho demostra el fet que l'artista va fer moltes il·lustracions per a revistes infantils i juvenils, així com joguines, guinyols per al teatre de titelles i escenografies per a espectacles de teatre.

Des de fa deu anys, L'Hospitalet compta amb un equipament que porta el seu nom i que té com a símbol la figura d'un cavallet de cartró amb ales, que era el símbol que Barradas utilitzava per a les tertúlies de l'Ateneílllo. Segur que molts de vosaltres ja coneixeu el Centre Cultural Barradas situat a la rambla de Just Oliveras.

Enguany, quan es compleixen els 75 anys de la mort de l'artista, tenim a L'Hospitalet l'oportunitat de conèixer més de prop l'obra completa de Rafael Barradas. Per això us animo a endinsar-vos en aquest catàleg que repassa la vida d'aquest genial artista i a veure l'exposició que, de segur, us agradarà.

Celestino Corbacho i Chaves
Alcalde de L'Hospitalet

Viaje a la isla de los animales. Il·lustració per a programa del Teatro de los Niños, c. 1921

Aquarel·la i aiguada color sobre cartolina

32,5 x 25 cm

Museo Nacional del Teatro, Almagro

La ciutat de L'Hospitalet vol recordar la figura de Rafael Barradas quan s'acompleixen setanta-cinc anys de la seva mort. Una de les activitats proposades és l'exposició d'algunes de les obres (pintures, caricatures, escrits, etc.) de qui ha estat el més gran artista que ha viscut a L'Hospitalet al segle XX.

Rafael Pérez Barradas, més conegut simplement per Barradas, va néixer l'any 1890 a Montevideo (Uruguai), fill d'espanyols, on va viure tota la seva infantesa i la seva joventut. Probablement els primers contactes amb els pinzells i les pintures van estar provocats per la influència del seu pare, pintor de natures mortes (objectes inanimats, fruites, etc.), perquè no hi ha constància que anés a cap escola d'art a aprendre'n. Va ser allò que es diu autodidacte.

Les seves primeres obres van ser unes caricatures humorístiques que van aparèixer a la revista *El Monigote*. Eren uns dibuixos de traç molt lleuger en què, a diferència d'altres il·lustradors que es centraven en l'expressió de la cara, Barradas componia tota la figura humana.

BARCELONA, 1914

A l'edat de vint-i-tres anys es trasllada a Europa. Viatja per França i Itàlia on coneix les darreres tendències artístiques (el futurisme i el cubisme) i arriba a Barcelona per estar-s'hi només uns quants mesos. S'incorpora a la vida cultural de la ciutat com a il·lustrador. Les seves primeres col·laboracions són per a les revistes *L'Esquella de la Torratxa* (la més difosa de les grans revistes humorístiques barcelonines) i *La Revista Popular*.

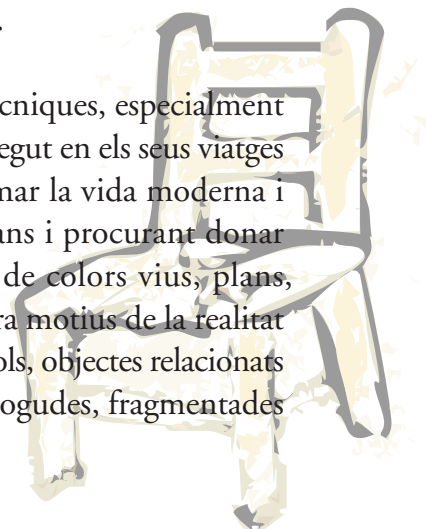
Mesos després decideix traslladar-se a Madrid. Projecta fer el recorregut a peu, però a mig camí emmalalteix i s'ha d'aturar en un poblet de Terol. Allà coneix la qui serà la seva dona, Pilar. Un cop recuperat s'instal·len a Saragossa on viuran tot un any, i Barradas treballarà com a director artístic de la revista *Paraninfo*.

Un any més tard, el 1916, Barradas i la seva família es traslladen novament a Barcelona. S'instal·len al carrer de la Diputació, molt a la vora de la plaça de la Universitat i del Café del Prado, on moltes tardes participa de les tertúlies i dibuixa i fa esbossos de la gent que va i ve. Són dibuixos a llapis, negres o de colors, amb alguns tocs d'aquarel·la.

En aquella època coneix dues persones que seran molt rellevants en la seva vida: el pintor Joaquín Torres-García, uruguaià com ell i molt conegut pels seus treballs innovadors i d'avantguarda, i Josep Dalmau, promotor i propietari d'una galeria d'art.

La primera exposició dels seus quadres fou a les Galeries Laietanes i va suposar l'inici d'una recerca artística molt personal. El seu estil serà conegut com el **vibracionisme**.

El vibracionisme té influències d'altres tècniques, especialment del futurisme i del cubisme que havia conegut en els seus viatges per França i Itàlia. És un intent de plasmar la vida moderna i el seu dinamisme, descomponent els plans i procurant donar sensació de moviment. Barradas es val de colors vius, plans, saturats i figures geomètriques, i incorpora motius de la realitat urbana com cotxes, tramvies, rellotges, rètols, objectes relacionats amb el cafè, números, etc. Són visions mogudes, fragmentades

Home seguit per quatre criatures. Composició per a una història, s/d

Tinta xinesa i aquarel·la sobre paper

14,8 x 23,5 cm

Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona

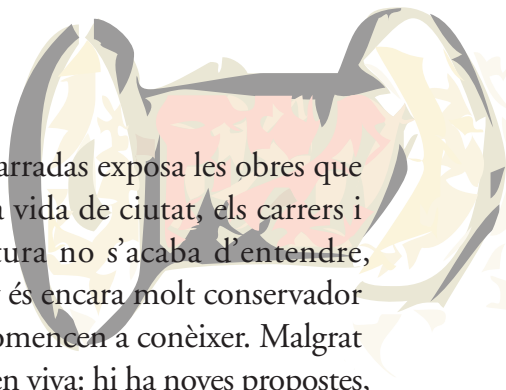
i simultànies que busquen plasmar la vibració contínua dels objectes pintats.

Col·labora amb el poeta Joan Salvat-Papasseit, conegut seu, amb il·lustracions vibracionistes per a dues de les seves revistes *Enemic del poble* i *L'Arc Voltaic*.

MADRID, 1918

L'any 1918 se'n va a Madrid. Barradas exposa les obres que havia fet a Barcelona, on mostra la vida de ciutat, els carrers i els personatges; però la seva pintura no s'acaba d'entendre, perquè l'ambient artístic madrileny és encara molt conservador i les últimes tendències tot just es comencen a conèixer. Malgrat tot, la vida cultural de la capital és ben viva: hi ha noves propostes, s'organitzen tertúlies, es creen revistes, es fan exposicions, etc.

Els set anys que Barradas va viure a Madrid els va dedicar a activitats diverses, entre les quals cal destacar la col·laboració amb diversos grups teatrals, com la companyia Teatro del Arte, per a la qual va dissenyar nombrosos elements de decoració, vestuaris, cartells, figurins i programes; el Teatro de los Niños, una iniciativa del Teatro del Arte que pretenia acostar aquest espectacle als infants, i una contribució molt especial per a la primera obra de Federico García Lorca *El maleficio de la mariposa*, per a la qual va dissenyar uns vestits molt llampants que representaven insectes.

Barradas es va implicar en algunes revistes culturals i artístiques il·lustrant articles i dissenyant portades. Solien ser revistes de nova creació i innovadores quant al pensament i la forma, en què l'artista incloïa els seus dibuixos vibracionistes: *Tableros*, *Alfar*, *Revista de Occidente*, *Reflector*, *Ultra* i d'altres.

Va col·laborar en algunes publicacions infantils amb tota mena de contes i historietes.

Barradas freqüentava el lloc habitual de trobada dels artistes (escriptors, pintors, poetes, etc.), que eren els cafès. S'organitzaven tertúlies i cadascú deia la seva, s'hi generaven idees noves o s'hi presentaven revistes d'opinió. En aquestes tertúlies Barradas va conèixer l'escriptor Ramón Gómez de la Serna, el pintor Salvador Dalí, el poeta Federico García Lorca i el cineasta Luis Buñuel.

Pels volts de l'any 1922 i següents va iniciar una sèrie de pintures que tenien com a tema els personatges populars, els homes de cafè i els camperols. Aquesta sèrie rep el nom de *Los Magníficos* i els primers quadres que pintaria més endavant, quan va venir a viure a L'Hospitalet, gaudien d'aquesta tendència més realista. Eren pintures de persones (*L'home de l'espadenya*, *Castellà*, *Obrer a la taverna*), fetes amb formes amples, greus, amb grans traços, sense gestos, sense rictus, els ulls buits: molt expressionista.

TEATRO DE LOS NIÑOS

Teatro de los Niños, 1919

Litografía

88 x 63 cm

Museo Nacional del Teatro, Almagro

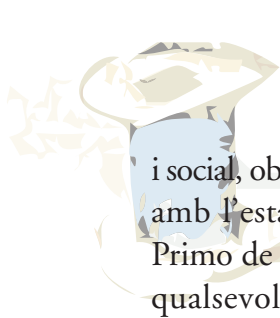
L'HOSPITALET, 1926

A començament de l'any 1926 Barradas i la seva família tornen a Barcelona. Segurament per motius econòmics decideixen instal·lar-se a L'Hospitalet, en una casa humil del carrer de Josep Maria de Sagarra.

En aquells anys L'Hospitalet és una població que rep una gran quantitat d'immigrants, persones vingudes d'altres llocs, sobretot de Múrcia i Almeria. L'Hospitalet és la població que creix més en el període que va de 1920 a 1930: el nombre d'habitants es triplica, es passa de 12.360 a 37.650 habitants.

Aquesta onada immigratòria té a veure amb l'establiment d'indústries a L'Hospitalet i l'ampliació de les ja existents, que eren bàsicament indústries tèxtils, del vidre i bòbiles. A més, les obres de construcció del Metro i la preparació de l'Exposició Universal de l'any 1929 a Barcelona proporcionen feina a molta gent. En alguns barris com la Florida o Collblanc es construeixen molts habitatges per acollir el personal que ve de fora. El barri del Centre, on s'instal·la Barradas, no canvia gaire, perquè la població es dedica a les feines agràries, al conreu dels camps que s'estenen per tota la zona de la Marina.

Quan Barradas torna a Catalunya, moltes coses han canviat. La primera estada (entre 1914 i 1918) va coincidir amb un període de neutralitat respecte a la Primera Guerra Mundial que es lliurava a Europa. El Partit Regionalista de Catalunya i la influència dels partits republicans presidien la vida política

i social, oberta i dinàmica. La segona vinguda, en canvi, coincideix amb l'establiment d'una dictadura militar, encapçalada per Primo de Rivera, que estava definida per una clara repressió de qualsevol signe de catalanitat. La bandera catalana va ser prohibida, així com l'ensenyament i l'ús del català; fins i tot es va prohibir ballar sardanes.

Durant aquells anys l'alcalde de la ciutat, Tomás Jiménez, propietari d'una serradora de marbre que hi havia al carrer de Josep Tarradellas (on avui hi ha el Centre Cultural de Sant Josep), controlava el moviment polític amb un caire marcadament promonàrquic i anticatalanista.

La vida era molt diferent a la d'ara. Els carrers eren de terra, la gent es movia a peu o en carro, no hi havia clavegueres i la majoria dels aparells que ens són útils i habituals (ordinadors, telèfons, televisió, etc.) ni es somniaven. Les poques pel·lícules que es podien veure al cinema, per exemple, eren mudes i en blanc i negre.

Els tres anys que Barradas va estar a L'Hospitalet va pintar obres molt variades. D'entre les sèries més conegudes, en destaquem:

• **Els paisatges de L'Hospitalet.** Són imatges de la ciutat, de les cases, de les places i cantonades, de les esglésies, dels carros i animals pels carrers. Estan pintades de manera molt diferent als quadres vibracionistes. Aquí traspua la tranquil·litat de la vida d'un poble gairebé rural.

Viaje a la isla de los animales. Escenografía, c. 1921

Llapis, llapis color i pastel sobre paper

16,5 x 23,7 cm

Museo Nacional del Teatro, Almagro

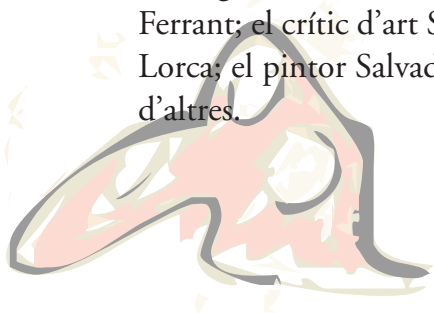
·**Les estampes de Montevideo.** Són un grup de pintures que no reflecteixen el que l'artista veu, sinó el que evoca i enyora de la seva joventut, les imatges del seu Uruguai natal, amb escenes i tipus que recorda amb nostàlgia i desig.

·**Les pintures místiques.** Uns quadres a l'oli de tema religiós i sagrat, pintats amb formes irreal, tant per les figures com per l'ambient que s'hi representa.

Els amics de Barcelona el comencen a visitar amb assiduïtat. Casa seva es converteix en l'*Ateneïllo* de L'Hospitalet, i els diumenges a la tarda s'hi reuneix un animat grup de poetes, periodistes, escultors, dibuixants, escriptors, músics, etc.

Les tertúlies de l'*Ateneïllo* estan presidides per un cavall Pegàs amb les ales desplegades, l'emblema avantguardista de Barradas, que estava pintat en una de les parets del seu estudi i que el dibuixava en els seus escrits com si fos una capçalera.

Un record d'aquelles trobades es conserva al Museu de L'Hospitalet. És el llibre de firmes dels contertulians i visitants. En aquest llibre es poden llegir poemes, escrits, dedicatòries i pensaments d'una trentena d'amics que van anar a les reunions. Hi ha dibuixos i textos de personatges influents com Lluís Manegat, redactor d'*El Noticiero Universal*; l'escultor Àngel Ferrant; el crític d'art Sebastià Gasch; el poeta Federico García Lorca; el pintor Salvador Dalí; el caricaturista Manuel Font, i d'altres.

RETORN A L'URUGUAI I MORT

A finals de 1928 Rafael Barradas es troba cansat i malalt i desitja tornar al seu país per acomiadar-se de la seva terra. Amb l'ajut econòmic dels amics i la compra d'alguna de les seves obres per part dels representants del govern uruguaià se sufraguen les despeses del seu retorn.

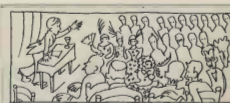
Ja a Montevideo ocuparà el càrrec de director del Museo Nacional, però pocs dies després, el 12 de febrer de 1929, Barradas mor.

Posteriorment, el poeta Federico García Lorca viatja a Montevideo. D'aquella visita, José Mora va escriure:

“Fue un triste día lluvioso, como previamente elegido para tal circunstancia: un grupo de amigos acompañamos a Federico al cementerio del Buceo; formamos círculos en torno al trozo de tierra tumba de Rafael Barradas, y el poeta, en silencio, fue arrojando un puñado de humildes florecillas, ninguna solemnidad, sino un sencillo y callado acto de recordación y meditación. Cada cual con su fe o con su triste falta de fe guardó durante breves minutos reverente quietud, y cada cual tuvo acasión de pensar cómo liga la amistad a las almas y las mantiene trabadas por encima de la distancia y por encima de la muerte.”

HISTORIETAS DE BARRADAS
UN SABIO DE VERDAD

El fin de la barrada es la barrada.

Un sabio de verdad, 1927

(Dibuixos originals per a la historieta publicada a la *Revista de Oro*, maig de 1927)

Tinta sobre paper

18 vinyetes de 10,6 x 21,8 cm c/u

Artur Ramon Antiquari, Barcelona